

Kerk en Vrede 70 jaar

Drie keer zeventig genodigden, dat zou prachtig geweest zijn. Maar de 140 aanwezigen maakten de jubileumviering van Kerk en Vrede ook tot een feestelijk gebeuren.

Ze waren er allemaal: allereerst de ouderen die, zoals Gonnie Scholten-van Itersen later zei, in de jaren voor de Tweede Wereldoorlog gegrepen werden door 'De Zondeval van het christendom' en zich aansloten.

Op weg naar het Johannescentrum in Utrecht Overvecht ontmoette ik Hans Bakker en Jan Roest; na de oorlog stonden zij en anderen voor de keus: in dienst gaan, naar Nederlands-Indië gestuurd worden

Wim van der Zee

of... En zij weigerden. In de kilte van de Koude Oorlog vonden zij, om het met de woorden van hun lotgenoot Alex van Bommel te zeggen, bij de geloofsge-meenschap Kerk en Vrede een geestelijk onderdak.

Maar ook zij die in de 70-er en 80-er jaren, in de tijd van de IKV-campagne 'Help de kernwapens de wereld uit, om te beginnen uit Nederland', met Kerk en Vrede in aanraking kwamen, Paula Bossenbroek uit Naaldwijk bijvoorbeeld, troffen op deze dag vele bekenden. Bram Grandia riep Woensdrecht in de herinnering; en het zal anderen vergaan zijn als mij: ik zag mijzelf weer naar de basis lopen en daar staan, bij het hek, met Roline Woldinga-Veldkamp, Tjasse Biewinga..., het fragile rieten kruisbeeldje wapperend in de wind, beide kanten opkijkend: "Hier gebeurde liturgie op het scherp van de snede".

Terugblikken en...

Terugblikken en vooruitkijken. Deze jubileumdag zat er vol mee. Hendrik Jan ter Bals deed het in zijn jubileumrede (enkele fragmenten staan in dit nummer afgedrukt). Pfarrer Bruno Schottstädt gaf ons als 'jubileumgeschenk' de DDR-ervaringen van christenen die als verantwoordelijke, vrije mensen trachtten te leven tijdens veertig jaar socialistisch regime (enkele gedachten uit zijn toespraak zijn ook opgenomen). Hoe na de Wende in de voormalige DDR aan verzoening wordt gewerkt, daar zei hij jammer genoeg weinig over.

Marja Ybema legde aan Gonnie Scholten-van Itersen ("In de jaren twintig dachten we dat we de wereld wel zouden veranderen"), Henk Akkerman ("De doopsgezinde voorlichtingsconferenties waren een school voor dienstweigers") en Bram Grandia ("Via de Arjos, Von Meijenfeldt en een melkboer die me lid van de PSP maakte, kwam ik bij Hannes de Graaf en Kerk en Vrede terecht") drie vragen voor: In welke periode raakten jullie bij Kerk en Vrede betrokken? Wat betekent verzoening voor

jullie? Hoe zien jullie de toekomst? Maar ook anderen konden hun verhaal kwijt. In ruim een uur lokte de ene ervaring de andere uit; heel inspirerend; in het komende jaar zal de redactie in korte interviews er een aantal vastleggen. Zo vertelde Käthie van Drimmelen over verzoening vlak na de Tweede Wereldoorlog; hoe zij bloemen legde op Duitse graven; hoe zij eind jaren vijftig o.l.v. Hannes de Graaf naar Rusland reisde. Wim Onderstal gaf een voorbeeld van verzoenend handelen uit 1950: in Arnhem vroeg de Oecumenische Raad aan de Kerk en Vrede-afdeling het voortouw te nemen in een actie voor vluchtelingen (Heimat Vertriebenen) in West-Duitsland.

Tegen de geweldscultuur en de leegte

In de zeventig jaar van haar bestaan heeft Kerk en Vrede zich allereerst op de kerken gericht. Dat is haar niet altijd in dank afgenomen. Toch is er wel degelijk waardering voor wat de vereniging doet. Er kwamen gelukwensen binnen van het moderamen van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk en van het moderamen van de generale synode van de Gereformeerde Kerken. De Remonstrantse Broederschap stuurde een felicitatie en als gast was Wim van der Zee, de secretaris van de Raad van Kerken aanwezig. Hij sprak ons ook toe:

"Mijn waardering voor u is gegroeid. Kerk en Vrede probeert aan beide delen van haar naam recht te doen; u bent altijd in gesprek met anderen en blijft niet in eigen gelijk steken. Met de theologische bezinning bent u de kerken werkelijk van dienst. Het boek 'Voettocht naar vrede' is een belangrijk geschenk aan de kerken, 't is echt een mooi boek. Blijf zoeken naar andere wegen. Teken de weerbaarheid van de militia christi voor ons. Want hier komt het wel op aan: zijn we werkelijk weerbaar tegen de geweldscultuur én de leegte."

Henk Eisma

Riet Spee leidde de dag.

Gonnie Scholten - van Iterson en Bram Grandia

Herdenken en vooruitzien

Fragmenten uit de jubileumrede van Hendrik Jan ter Bals

Op een jubileumdag zoals wij die vandaag vieren, zijn er twee woorden die, denk ik, bij ons allemaal naar boven komen: de woorden herdenken en vooruitzien. Wat is er in die 70 jaar gebeurd? Wat is er bereikt en wat niet? Welke idealen speelden een rol en welke mensen hebben zich ingezet? En via het tussenstation van het heden leidt dat onherroepelijk tot de vraag: hoe gaan we nu verder?

Daarover wil ik U graag mijn eigen gedachten geven. (...)

Er is zoveel gebeurd! En in al die jaren zijn zoveel mensen betrokken geweest op datgene wat ons nog steeds als ideaal voor ogen staat: een wereld zonder geweld als middel voor conflictoplossing. (...) Verzoening moet tot stand komen en dat kan alleen maar door Vrede te koppelen aan Gerechtigheid. Dat is de les uit het verleden van onze vereniging. Dat is de les vanuit

alle grote geloofstradities. En vandaag zeggen we er bij dat ook het behoud van de schepping daarmee onlosmakelijk is verbonden. (...)

In de oorlog gingen mijn ouders, die in de Gelderse Achterhoek woonden, op zondagmorgen op de fiets naar Arnhem om de preken van Krijn Strijd te beluisteren. Dat was een verademing in die dagen. Later heb ik mijn studietijd diens wijze lessen zelf tot mij kunnen nemen. En als ik dan nog een naam uit het verleden mag noemen die mij zeer dierbaar is, dan is dat de naam van Hannes de Graaf. Hij was mijn hoogleraar bij wie ik mijn studie heb volbracht. Hij heeft mij gestimuleerd om door te gaan met Kerken Vrede en hij was de zorgvuldige denker die altijd zonder strijd en iedereen in zijn of haar waarde latend, de verzoevende tussenoplossing wist te vinden. Een

bruggebouwer was hij in de ware zin van het woord. (...)

En nu? Wat zien we vandaag de dag om ons heen? (...) Vredes- en milieu-organisaties worden door eenzelfde teruggang van aandacht en dus van financiële middelen getroffen. (...) Willen mensen in onze tijd alleen maar hun tijd en energie geven aan dingen waarvan ze op redelijk korte termijn resultaten zien om zich dan vervolgens weer op een of ander ander project te richten? De snelheid van informatie, die een jachtig beeld geeft in onze huidige cultuur, lijkt daarom te vragen. Ik ben ervan overtuigd dat die gejaagdheid van onze cultuur zich helemaal niet verdraagt met zulke lange termijn idealen van Kerk en Vrede als het bereiken van ontwapening en geweldloosheid. Bovendien moeten we bedenken dat de mensen door de hedendaagse media-cultuur worden opgejaagd tot het accepteren van geweld als enig middel van conflictoplossing.

Dat alles staat haaks op onze pogingen als Kerk en Vrede om te komen tot verzoening met geweldloze middelen. We waren het, we zijn het nog steeds en we zullen het waarschijnlijk ook wel blijven: geweldloze en eenzame roependen in de woestijn van het geweld. (...)

Zo somber wil ik toch niet eindigen. Er is een enorm potentieel aan denkkraft, aan daadkracht en aan flexibiliteit, originaliteit en wilskracht aanwezig binnen alle werkgroepen van Kerk en Vrede. Er worden plannen ontwikkeld en uitgevoerd. Ons jubileumboek is daarvan een heel goed voorbeeld. Samen met de kerken wordt de discussie over geweldloze methoden van conflictoplossing aangegaan. (...) Ik ben dan ook niet pessimistisch over de toekomst van Kerk en Vrede. Ik denk dat we nog veel kunnen bijdragen aan de stappen op weg naar een geweldloze samenleving.

Hendrik Jan ter Bals (midden)